

**VIŠJA STROKOVNA ŠOLA ACADEMIA
MARIBOR**

**VAROVANJE NOGOMETNE TEKME
VISOKEGA RIZIKA MED MARIBOROM IN
ROSENBORGOM**

Kandidat: Denis Belovič

Vrsta študija: študent izrednega študija

Študijski program: Inženir varovanja

Mentor – predavatelj: Boris Grilc, mag.

Mentor v podjetju: Andrej Farkaš

Lektorica: Jasmina Vajda Vrhunec, prof. slov.

Maribor, 2020

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Podpisani Denis Belovič sem avtor diplomskega dela z naslovom Varovanje nogometne tekme visokega rizika med Mariborom in Rosenborgom, ki sem ga napisal pod mentorstvom mag. Boris Grilca.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo delo izključno rezultat mojega dela,
- sem poskrbel, da so dela in mnenja drugih avtorjev, ki jih uporabljam v predloženi nalogi, navedena oz. citirana skladno s pravili Višje strokovne šole Academia Maribor,
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del oz. misli kot moje lastne – kaznivo po Zakonu o avtorski in sorodnih pravicah (Ur. l. RS 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 68/08, 110/2013 in 56/2015; v nadaljevanju ZASP), prekršek pa podleže tudi ukrepom Višje strokovne šole Academia Maribor skladno z njenimi pravili,
- skladno z 32.a členom ZASP dovoljujem Višji strokovni šoli Academia Maribor objavo diplomskega dela na spletnem portalu šole.

Maribor, februar 2020

Podpis študenta:

ZAHVALA

Za pomoč, usmerjanje in nasvete pri pisanju diplomskega dela se najprej iskreno zahvaljujem svojemu mentorju Borisu Grilcu, mag., ki me je s svojimi napotki in strpnostjo vodil do nastanka diplomskega dela.

Zahvaljujem se tudi predavateljem Višje strokovne šole Academia, saj sem prek njih dobil koristno znanje s področja varovanja in smernice za naprej.

Posebna zahvala velja očetu, vsem prijateljem in kolegom, ki so me podpirali in mi nudili različne pomoči v času študija in pri pisanju diplomskega dela.

POVZETEK

Nogomet je najpriljubljenejši šport na svetu, kar pomeni, da je zanj veliko zanimanja in ga spremlja veliko navijačev. Zanje pa je treba zagotoviti varnost na tribunah in tudi v njeni okolici. Navijači s svojim glasnim navijanjem spodbujajo svoje moštvo in mu dajejo dodatno energijo ter tako postanejo ključen dejavnik ali tako imenovani dvanajsti igralec moštva. Vendar na tekme ne prihajajo samo navijači, temveč tudi huligani, katerih glavni namen je povzročanje izgrediv. Prav zaradi tega sem se v diplomskem delu osredotočil na izvedbo varovanja mednarodne nogometne tekme z usposobljenimi varnostniki zasebnega varovanja. Glavno vlogo pri zagotavljanju varnosti po in pred tekmo pa imajo pripadniki policijskih enot. Namen diplomskega dela je bil ugotoviti, kako bi lahko izboljšali varnostni nadzor na nogometnih športnih prireditvah, da ne bi prihajalo do izgrediv. Zato sem proučeval zakone, predpise in upošteval različne dejavnike in mnenja strokovnjakov glede organiziranja in izvedbe športne prireditve. Na podlagi zakonskih osnov sem analiziral zagotavljanje varnosti na športnem dogodku, kdo je pristojen in odgovoren za varnost ter kateri ukrepi se izvajajo ob izgredivih navijačev.

Za zagotavljanje varnosti je ključnega pomena medsebojno sodelovanje predvsem varnostno-rediteljske službe in policije, še posebej ob pričakovanju morebitnih izgrediv. Glede problematike izgrediv navijačev sem upošteval tudi pravila in ukrepe mednarodne organizacije UEFA. Po mojem mnenju bi se namreč morali zgledovati prav po zgledu UEFA in močno zaostriti kaznovanje. Čeprav je zaostritev kazni velik korak v pravo smer, pa seveda ni edina rešitev. Morali bi vzpostaviti solidno sodelovanje z organiziranimi navijaškimi skupinami in z njimi doseči dogovore o športnem, kulturnem navijanju brez nepotrebnih izgrediv.

Na podlagi izvedene raziskave ugotavljam, da so bili vsi intervjuvani podobnega mnenja glede večine zastavljenih vprašanj. Strinjali so se, da je pomembna dobra organizacija športnega dogodka, da bi bilo treba izgredivnikom in tudi klubu močno povišati kazni ter da varnostniki in policija svoje delo večinoma opravljajo korektno.

Ključne besede: javno zbiranje, zasebno varovanje, varnost, športna prireditev, nogomet.

ABSTRACT

SAFEGUARDING A HIGH-RISK FOOTBALL MATCH BETWEEN MARIBOR AND ROSENBORG

Football is the most popular sport in the world, which means that it has a lot of interest and is accompanied by many fans. For them, safety in the stands as well as in the surrounding area must be ensured. Fans with their cheerleading stimulate their team and give them extra energy and thus become a key factor or so. 12 player of the team. However, not only the fans but also the hooligans, whose main purpose is to cause riots, come to the matches. That is why I decided to concentrate in my diploma thesis on the implementation of the protection of an international football match with trained private security guards. The main role in ensuring safety after and before the game is played by members of the police forces.

The purpose of the assignment was to determine how security controls at football sports events could be improved to avoid incidents. Therefore, I studied laws, regulations, and considered various factors and opinions of experts regarding the organization and implementation of a sports event. Based on the legal bases, I have analyzed the security of the sporting event, identified who is responsible for the safety and what are the measures in the event of a fan rally.

To ensure safety, it is crucial that the security services and the police cooperate, especially in the event of potential incidents. On the issue of fan rallies, I also followed the rules and actions of UEFA. In my opinion, we should take UEFA's example and tighten punishment strongly. Although tightening penalties is a big step in the right direction, it is of course not the only solution. Good cooperation with organized fan groups is key to reach agreements on sportsmanlike cheerleading without unnecessary incidents.

Based on the conducted research, I found that everyone that was interviewed had a similar opinion on most of the questions asked. They agreed that the organization of the sporting event was good, that the penalties should be greatly increased for the rioters as well as for the club, and that security personnel and police were mostly doing their job properly.

Keywords: public gathering, private security, security, sporting event, football

KAZALO VSEBINE

1	UVOD.....	9
1.1	Opredelitev področja in opis problema.....	10
1.2	Namen, cilji in osnovne trditve diplomskega dela.....	10
1.3	Predpostavke in omejitve	11
1.4	Uporabljene raziskovalne metode	11
2	JAVNA ZBIRANJA.....	12
2.1	Športne prireditve	13
2.2	Organizacija in dolžnosti organizatorjev	14
2.3	Vzdrževanje javnega reda na športnih prireditvah.....	16
3	ŠPORTNO NAVIJANJE IN NASILJE.....	19
3.1	Evropska konvencija o nasilju in neprimernem vedenju gledalcev na športnih prireditvah.....	20
3.2	Območja, kjer prihaja do incidentov.....	21
4	VAROVANJE ŠPORTNIH PRIREDITEV	25
4.1	Varnostni elaborat.....	25
4.2	Evakuacijski načrt.....	26
4.3	Sodelovanje z varnostno-rediteljskimi službami	26
4.3.1	Naloge varnostnikov	27
4.3.2	Ukrepi varnostnikov	27
4.4	Sodelovanje s policijo	28
4.4.1	Prisilna sredstva.....	30
4.5	Tehnično varovanje.....	31
4.5.1	Mehanska zaščita.....	31
4.5.2	Videonadzor.....	32
4.5.3	Protipožarni sistem	32
5	VAROVANJE TEKME MED MARIBOROM IN ROSENBORGOM	34

5.1	Kaznovanje izgrediv	36
6	UKREPI ZA IZBOLJŠAVO VARNOSTNIH MEHANIZMOV	38
6.1	Organizacijski ukrepi	38
6.2	Tehnični ukrepi	38
6.3	Vstopnice	39
6.4	Infrastruktura	40
6.5	Sodelovanje z organiziranimi navijaškimi skupinami	40
7	UGOTAVLJANJE RAZMER Z UPORABO INTERVJUJA.....	41
8	ZAKLJUČEK	43
9	VIRI IN LITERATURA.....	46
10	PRILOGE	48

KAZALO SLIK

Slika 1:	Prihod navijačev s spremstvom policije.....	22
Slika 2:	Prižiganje pirotehnike med tekmo.....	23
Slika 3:	Mehanska vrata Ljudskega vrta.....	32
Slika 4:	Tloris Ljudskega vrta	36

SEZNAM KRATIC IN SIMBOLOV

ZJZ	Zakon o javnih zbiranjih
ZZasV-1	Zakon o zasebnem varovanju
ZSpo	Zakon o športu
PZJZ	Pravilnik za izvajanje zakona o javnih zbiranjih
NZS	Nogometna zveza Slovenije
UEFA	Union of European Football Associations
RS	Republika Slovenija
ZNPPol	Zakon o nalogah in pooblastilih policije

1 UVOD

V novejšem obdobju človekovega bivanja, ko nista bili več edini prioriteti boj za ustvarjanje boljših pogojev bivanja in proizvodnja materialnih dobrin, je postalo ukvarjanje s športnimi dejavnostmi del vsakdanjega načina življenja. S športom se ukvarja mnogo ljudi, in to iz različnih razlogov, večina amatersko – ljubiteljsko, drugi pa profesionalno in jim šport pomeni tudi vir eksistence. Predvsem ti vzbujajo veliko zanimanja in pozornosti. Med najpriljubljenejše in posledično najbolj obiskane športe nedvomno spada nogomet. Za nogomet velja trditev, da je najpomembnejša sekundarna stvar na svetu. Postati nogometaš so sanje marsikaterega otroka, kar ima precejšen vpliv na mladostniško ukvarjanje s športnimi aktivnostmi. Že kot mladostniki imajo svoje idole, ki jih želijo posnemati. Želimo jih spodbujati pri njihovem aktivnem preživljanju prostega časa, zato si ne želimo, da ob gledanju tekem v živo ali prek medijev opazujejo nešportno vedenje posameznikov ali navijaških skupin.

Nogomet je zaradi svoje priljubljenosti najbolj obiskan športni dogodek v svetu, tako tudi pri nas. Svoje ljubljence množično spremljajo privrženci in navijači, ki s svojim navijanjem nudijo podporo klubu. Ker pa lahko posameznik ali skupine povzročijo incidente, je organizator primoran, da na ustrezen način poskrbi za varnost vseh obiskovalcev.

V diplomskem delu bom analiziral zakonodajo, ukrepe in naloge organizatorja javne prireditve, kamor nogometna tekma nedvomno spada. Opisal bom pristojnosti in dolžnosti organov varovanja, med katere spadata policija in varnostno-rediteljska služba. Zlasti omenjeni službi sta najpomembnejši pri zagotavljanju reda in nemotenega poteka tekme. Vsi sodelujoči pri izvedbi dogodka ter tudi nastopajoči in velika večina gledalcev si namreč želijo prijetnega vzdušja in uživanja v navijanju brez neredov ali neljubih incidentov.

Velik poudarek bom namenil tudi nasilnemu vedenju nekaterih, ki prihajajo na tekme iz povsem drugačnih razlogov in predstavljajo potencialno grožnjo za miren potek prireditve, torej tekme.

Pri tekmah visokega tveganja je treba poudariti vlogo policije in službe varovanja. V diplomskem delu se bom podrobneje posvetil tekmi visokega tveganja med Mariborom in Rosenborgom. Svoja spoznanja in zaključke bom dodatno podkrepil z dejstvom, da sem na omenjeni tekmi tudi sam fizično prisostvoval kot varnostnik. Glede preprečevanja nasilja pa želim predstaviti možnosti za izboljšanje varnosti na nogometnih tekmah.

1.1 Opredelitev področja in opis problema

Največ pozornosti bo namenjene spremljanju izvedbe varovanja na pomembni mednarodni nogometni tekmi in odkrivanju pomanjkljivosti. Za kakovostno analizo problematike varovanja bom proučil zakonske predpise, ki urejajo to področje, in preveril, kako se dejansko upoštevajo v praksi.

Tematiko bom razdelil na področje varovanja javnih zbiranj in najpomembnejšo temo tega diplomskega dela, to je na organizacijo in varovanje mednarodne tekme. Zanimala me bo predvsem težavnost organiziranja in izvedbe takšne prireditve. Primerjal bom tudi potrebne ukrepe za izvedbo mednarodne tekme in tekme domačega prvenstva. Ugotavljal bom, ali so pristojni za zagotovitev varnosti dovolj pripravljeni za reševanje problemov, ki se lahko pojavijo.

Na podlagi lastnih izkušenj ter tudi poznavanja organizacije in izvedbe mednarodnih dogodkov lahko z gotovostjo predpostavljam, da so varnostniki zadostno usposobljeni za varovanje, da so na visokem etičnem in varnostnem nivoju in da so pomemben člen pri kakovostni izpeljavi pomembnega mednarodnega tekmovanja.

1.2 Namen, cilji in osnovne trditve diplomskega dela

Namen diplomskega dela je predstaviti zasebno varovanje mednarodne nogometne tekme visokega tveganja ter zakonodajo in drugo literaturo s področja, ki ureja zasebno varovanje.

Cilj diplomskega dela je opredeliti, kdo vse sodeluje pri organizaciji mednarodne tekme za zagotavljanje varnosti. Hkrati pa je cilj tudi ugotoviti obseg pristojnosti varnostnega osebja in njegovo delovanje v skladu s predpisi in navodili. Med drugim je cilj tudi ugotoviti, kako izboljšati varnostne mehanizme, kaznovanje izgrediv in posledično stopnjo varnosti.

V diplomskem delu bom preveril naslednji tri predpostavke:

- **PREDPOSTAVKA 1:** Dobra organizacija športne prireditve je ključnega pomena za zagotavljanje varnosti.
- **PREDPOSTAVKA 2:** Varnostna služba prepreči vstop na stadion osebam, ki jim je izrečen ukrep prepovedi udeležbe na športnih prireditvah.
- **PREDPOSTAVKA 3:** UEFA predpisuje višje kazni klubom, katerih navijači so izvajali izgrede na športnih prireditvah, v primerjavi s Slovenijo.

1.3 Predpostavke in omejitve

Kot pomoč pri pisanju diplomskega dela bom uporabil različne vire, da bom pridobil potrebne podatke. Pri zbiranju podatkov za raziskavo se lahko pojavijo določene težave, saj se lahko zgodi, da podjetja in naročniki ne bodo želeli posredovati vseh zahtevanih podatkov in bom tako primoran uporabiti različne raziskovalne metode.

1.4 Uporabljene raziskovalne metode

Za pripravo diplomskega dela se bom osredotočil na obstoječo literaturo, lastne izkušnje in raziskave s področja zakonodaje. V raziskavi bom uporabil opisno ali deskriptivno metodo, ki temelji na opisnem prikazovanju dejstev brez analize vzrokov. Naslednja metoda, ki jo bom uporabil, bo deduktivna, za katero je značilno, da iz splošnih spoznanj in podatkov pridemo do določenih zaključkov.

2 JAVNA ZBIRANJA

Nedotakljivost človekovega življenja je določena z Ustavo Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/1991). Ustava določa tudi pravico do osebne svobode. V njenem 42. členu je navedeno, da ima vsak pravico do mirnega zbiranja in javnih zborovanj. Ta pravica se omejuje samo v primeru ogrožanja državne ali javne varnosti in v primeru nevarnosti širjenja nalezljivih bolezni (Ustava Republike Slovenije, 1991).

V Sloveniji obstajata glede na namen dve obliki javnega zbiranja (Nunič, Burilov, & Čas, 2015):

- javni shod, ki lahko poteka na prostem ali v zaprtih prostorih. Gre za organizirano zbiranje, na katerem se izražajo stališča in mnenja javnega pomena;
- javna prireditev, ki se organizira zaradi športnih, verskih, kulturnih in drugih zabavnih aktivnosti.

Javna prireditev mora potekati po določenih smernicah, oziraje se na družbene normative ter ob upoštevanju predpisov, uredb in zakonov. Zato je treba prireditev pravočasno in na predpisan način prijaviti pristojnemu organu, kot to določata Zakon o javnih zbiranjih (Uradni list RS, št. 64/2011, z dne 12. 8. 2011, v nadaljevanju ZJZ) in Pravilnik za izvajanje zakona o javnih zbiranjih (Uradni list RS, št. 85/2012, z dne 12. 11. 2012, v nadaljevanju PZJZ).

Značilna za javna zbiranja sta način organizacije in njihova izvedba. Pravico do organizacije javnih zbiranj imajo po ustavi tako fizične kot pravne osebe. Udeležbo organizator zagotavlja z javno objavo in oglaševanjem v medijih ter z raznovrstnimi reklamnimi pristopi (reklamni panoji, letaki). Dolžnost organizatorja je, da določi vodjo, poskrbi za rediteljsko službo ter zagotovi red in varno izvedbo zborovanja. Njegova naloga je tudi programsko načrtovanje poteka prireditve ali shoda, po potrebi pa poskrbi še za prijavo prireditve ali shoda pristojnemu organu (Nunič, Burilov, & Čas, 2015).

Javni shodi oziroma prireditve pa se lahko prepovedo v primeru, ko (Nunič, Burilov, & Čas, 2015):

- obstaja možnost motenja reda in miru,
- obstaja sum k napeljevanju izvajanja kaznivih dejanj,
- je namen oviranje prometa in poškodovanje lastnine,
- ga prepove pristojni organ.

ZJZ navaja, da lahko vsak organizira javno prireditev in se je tudi udeleži, hkrati pa tudi lahko prepreči udeležbo določeni osebi oziroma skupini. Prepoved se nanaša na organizacijo javne prireditve, katere namen je pozivanje ali celo izvrševanje kaznivih dejanj. Javno prireditev lahko pristojni organ prepove tudi v primeru, ko s strani organizatorja ni poskrbljeno za zagotovitev javnega reda in miru, varnosti premoženja, varnosti življenja, varstva okolja in brezhibnosti potrebnih naprav (Zakon o javnih zbiranjih /ZJZ/, 2011).

2.1 Športne prireditve

V kategorijo športnih prireditev spadajo vsa organizirana športna tekmovanja in srečanja, ki se jih lahko pod določenimi kriteriji in pogoji udeležijo vsi zainteresirani subjekti. Prizorišča teh dogodkov pa morajo imeti urejene površine in spremljevalne prostore. Prireditveni prostor so športni objekti, na katerih se odvija prireditev, prostori za uradne osebe in ostali prostori, ki so potrebni za izvedbo prireditve, pa tudi prostor za gledalce in parkirišče (Uredba o splošnih ukrepih v športnih objektih na športnih prireditvah, 2003).

Organizacijo športnih prireditev ureja Uredba o splošnih ukrepih v športnih objektih na športnih prireditvah. Uredba je zavezujoča tako za organizatorja športne prireditve kot za upravljavca objekta. V objektih morajo poskrbeti za zagotavljanje reda, varnosti vseh udeležencev in varovanja premoženja. Ukrepi, predpisani z Uredbo, se morajo izvajati ves čas trajanja prireditve. Če ima prireditveni prostor več vhodov, morajo biti posamezni deli, tribune in sektorji jasno označeni. Zagotovljeno mora biti varovanje z zaščitno ograjo, mrežo in zadostnim številom rediteljev. Poskrbljeno mora biti za parkirni prostor in neoviran prehod intervencijskih vozil.

V športni objekt je možen vstop toliko gledalcem, kot jih predpisuje normativ za določen objekt. Ti gledalci pa morajo biti opozorjeni in seznanjeni z določenimi omejitvami in ukrepi, ki veljajo za vstopanje v objekt. Seznanjeni morajo biti s tem, za katere snovi in predmete je prepovedan vnos, pa tudi, ali je objekt varovan z videonadzorom in katere ukrepe lahko na podlagi predpisov uporabi služba varovanja (Uredba o splošnih ukrepih v športnih objektih na športnih prireditvah, 2003).

Med udeležence športnih prireditev pa uvrščamo športnike, športne funkcionarje, trenerje in druge člane ekip, novinarje, gledalce in tudi osebe, ki skrbi za nemoten potek prireditve.

2.2 Organizacija in dolžnosti organizatorjev

ZJZ (Uradni list RS, št. 64/2011, z dne 12. 8. 2011) in PZJZ (Uradni list RS, št. 117/02, 6/06, 48/10 in 85/12) določata pogoje, pod katerimi se lahko organizira javna prireditev. Upoštevati je treba časovno omejitev in predpisan način prijave pristojnemu organu. Prireditev mora organizator pravočasno prijaviti pristojni policijski postaji (policijskemu oddelku ali policijski pisarni), in sicer na območju katere se prireditev organizira. Javno prireditev je treba prijaviti omenjeni instituciji najmanj pet dni pred dnevom prireditve. Za mednarodne športne prireditve je potrebno dovoljenje, kot ga določata Zakon o športu (Uradni list RS, št. 29/17, z dne 9. 6. 2017, v nadaljevanju ZSpo-1) in tudi ZJZ (Pravilnik za izvajanje zakona o javnih zbiranjih /PZJZ/, 2012).

Vrsta in narava prireditve narekujeja organizatorju obseg in način varovanja z usposobljenimi varnostniki in reditelji. Zakon o zasebnem varovanju (Uradni list RS št. 17/2011, z dne 11. 3. 2011, v nadaljevanju ZZasV-1) omogoča varnostnikom pri izvajanju nalog uporabo danih pooblastil. Organizator mora poskrbeti za red in mir, da niso ogrožena življenja in zdravje ljudi, prav tako pa ne sme biti vprašljiva varnost prometa in okolja (Zakon o zasebnem varovanju /ZZasV-1/, 2011).

Ob prijavi prireditve morajo biti natančno navedeni podatki, kdo bo skrbel za varnost in vodstvo organizacije. Organizator zagotovi rediteljsko službo glede na značaj prireditve in število udeležencev, ki se pričakuje. Določiti mora tudi vodjo, ki je star najmanj osemnajst let ter ima ustrezne karakterne in psihofizične lastnosti. Poleg tega pa mora pridobiti dovoljenje pristojnega organa in poskrbeti, da se ukrepi dosledno izvajajo in da prireditev poteka v skladu s programom prireditve (Zakon o javnih zbiranjih /ZJZ/, 2011).

ZJZ določa, da mora organizator pridobiti dovoljenje pristojnega organa za naslednje prireditve (Zakon o javnih zbiranjih /ZJZ/, 2011):

- za mednarodne športne prireditve in članska tekmovanja v kolektivnih športih, če na njih sodeluje vsaj en klub iz prve državne lige,
- za prireditve, na katerih se uporablja odprt ogenj oziroma predmeti ali naprave, ki lahko ogrožajo življenje, zdravje ali premoženje ljudi,
- za prireditve, na katerih se pričakuje več kot 3000 udeležencev.

Reditelji morajo biti razporejeni (Uredba o splošnih ukrepih v športnih objektih na športnih prireditvah, 2003):

- na vse vhode,
- na mesta, kjer sta prepovedana zadrževanje in vstop obiskovalcev,
- prostore, namenjene članom navijaških skupin,
- kjer bodo lahko preprečili morebitne poskuse vdora na igrišče,
- dele prireditvenega prostora,
- od koder lahko preprečijo prehajanje udeležencev iz enega dela prireditve v drugega.

Ob prijavi prireditve mora organizator navesti podatke, kdo bo na prireditvi skrbel za varnost in kdo je vodja organizacije. Prav tako mora skrbeti, da se izvajajo ukrepi, navedeni v izdanem dovoljenju, in da prireditev poteka v skladu s programom prireditve.

Če organizator pričakuje večje število organiziranih navijačev ali obstaja verjetnost morebitnih incidentov, mora biti obveščena in pri izvedbi varovanja sodelovati pristojna policijska postaja. Za navijaške skupine mora zagotoviti ločena mesta na tribunah. 12.–17. člen Uredbe o splošnih ukrepih v športnih objektih na športnih prireditvah (2003) pa določa, da je treba za vzdrževanje reda glede na pričakovano množico obiskovalcev zagotoviti sorazmerno število usposobljenega varnostnega kadra.

Najboljše je kombinirati rediteljsko službo z zasebnimi varnostniki, saj imajo po ZZasV-1 ti širša pooblastila in so še posebej primerni za tako imenovane tvegane prireditve.

Organizatorju uredba omogoča, da prireditev ob hujših kršitvah prekine ali celo zaključi. Ob ponovni vzpostavitvi reda in varnosti pa lahko s prireditvijo nadaljuje. Ima tudi pravico do takojšnje odstranitve izgrednikov. Glede tega je pametno zagotoviti predstavnika domače in gostujoče ekipe, ki bi v primeru potrebe pozivala k primernemu obnašanju in navijanju.

Dobra organizacija prireditve je odvisna od mnogih dejavnikov, tudi od zahtevnosti športne dejavnosti glede tehnične izvedbe. V novejšem časovnem obdobju veliko športnih prireditev spremlja televizija, kar je dobro s finančnega vidika in propagande, vendar pa tudi otežuje organizacijo dogodka.

2.3 Vzdrževanje javnega reda na športnih prireditvah

Pri vzdrževanju javnega reda na športnih prireditvah imata najpomembnejšo vlogo varnostna služba in policija.

Prvenstvena naloga policije je preventivno delovanje in ima za cilj, da do neljubih dogodkov sploh ne bi prihajalo.

V ta namen izvaja policija različne aktivnosti, kot so (Gorenak, Žaberl, Krope, & Smolej, 2013):

- patroljiranje,
- opazovanje,
- razgovori z udeleženci in opozorilni razgovori s potencialnimi izgredniki.

Že sama prisotnost uniformiranih policistov na športni prireditvi veliko pomeni v smislu varnosti, saj predstavlja potencialno grožnjo morebitnim kršiteljem. Razporediti se morajo na najbolj kritična mesta prireditvenega prostora, kjer bo imela njihova prisotnost največjo veljavo.

Kljub naštetemu pa občasno prihaja do kršitev javnega reda in mora policija delovati represivno. Njihovo delovanje mora biti strokovno in organizirano, saj morajo čim hitreje vzpostaviti javni red.

V primeru, da pride do množične kršitve in izgrediv, policijska enota zahteva pomoč policijske postaje, v skrajnem primeru generalne policijske uprave. Po normalizaciji stanja pa policisti ustrezno ukrepajo proti osebam, ki so kršile javni red in mir (Gorenak, Žaberl, Krope, & Smolej, 2013).

Za zagotavljanje javnega reda na športnih prireditvah je potrebno dobro načrtovanje in izvajanje policijskih aktivnosti. Načrtovanje in realizacijo policijskih aktivnosti delimo na štiri medsebojno povezane sklope (Gorenak, Žaberl, Krope, & Smolej, 2013):

- ocena ogroženosti,
- organizacija in vodenje zavarovanja,
- načrt vzdrževanja javnega reda,
- oblike operativnega ukrepanja.

Ocena ogroženosti je podlaga policiji, da zagotovi zadostno število primerno izurjenih in opremljenih policistov, ki bodo potrebni za nemoteno in kakovostno varovanje prireditve.

Načrt varovanja vsebuje (Gorenak, Žaberl, Krobe, & Smolej, 2013):

- število policistov, ki so potrebni za zavarovanje,
- delitev območja zavarovanja,
- način in oblike postopanja,
- načrtovane operativne ukrepe,
- splošne in posebne naloge policistov,
- oborožitev in opremo, prevozna sredstva in tehnična sredstva,
- način medsebojnega sodelovanja in obveščanja,
- predviden začetek in konec zavarovanja javne prireditve,
- način sodelovanja z drugimi organi in organizacijami.

Gorenak, Žaberl, Krobe in Smolej (2013) priporočajo še dodatne smernice, ki naj jih vsebuje varnostni načrt glede na karakteristiko in naravo javne prireditve:

- način nasilnega razganjanja množice v primeru potrebe,
- način beleženja izdanih ukazov, pozivov in poročil,
- način dokumentiranja dogajanja na javni prireditvi.

Vsi navedeni ukrepi in tudi dodatna obširna navodila so zelo pomembni za dobro organizacijo in kakovostno izvedbo športne prireditve, predvsem z vidika varovanja reda in miru.

Zelo pomembno vlogo pri vzdrževanju javnega reda in miru ima tudi varnostna služba.

Za izvedbo varovanja javnih prireditev je najprej treba skleniti pogodbo med organizatorjem in izvajalcem, ki mora biti podjetje z ustrezno licenco in usposobljenim kadrovskim potencialom.

Glede izvajanja varovanja se mora upoštevati Uredba o obveznem organiziranju službe varovanja na javnih prireditvah (2010), ki vsebuje splošne določbe, dokumente varovanja, začetek in konec varovanja, nadzor, minimalno varovanje ter prehodne, kazenske in končne določbe. Tudi način organizacije službe varovanja določa navedena uredba. Izdelana morata biti načrt varovanja in ocena tveganja, in sicer ob upoštevanju določenih dejavnikov in okoliščin, ki vplivajo na potek prireditve. Ti dejavniki in okoliščine so upoštevanje trajanja in programa prireditve, upoštevanje značilnosti prostora in drugih okoliščin, ki vplivajo na kakovostno izvedbo varovanja, itd.

Glede ocene tveganja poznamo tri stopnje:

- **nizka**, pri kateri se ne pričakujejo hujši izgredi,

- **srednja**, pri kateri se pričakujejo hujši izgredi posameznika ali manjše skupine,
- **visoka**, pri kateri je pričakovati hude kršitve večjih skupin ljudi in je ogrožena splošna varnost ljudi, premoženja in prometa.

V načrtu varovanja morata biti zajeta tudi področje, kot je načrt objekta v merilu 1 : 5000, in opis območja, ki je predmet varovanja. Razvidna mora biti lega varovanega okoliša ter označeni vsi vhodi in izhodi, podatki o ulicah in križiščih v bližini ter lokacija obstoječih videonadzornih točk.

Razen tega mora načrt varovanja opredeliti postopek, naloge in način izvajanja varovanja in sodelovanja z drugimi službami.

Pri izdelavi načrta varovanja in izvedbe prireditve morajo sodelovati vse pristojne službe, ob višji stopnji tveganja pa v močnejšem obsegu policija.

Za varovanje na javnih prireditvah morajo imeti varnostniki opravljeno specializacijo za tovrstno delo. V skladu z ZZasV-1 izvajajo dela in naloge, kot so površinski pregled, kontroliranje vstopnic, cestne zapore itd. (Čerpnjak, 2010).

Za nemoten in kakovosten potek varovanja je treba imeti na varovanem območju zadostno število usposobljenih varnostnikov. Natančno se določi vodja, ki mora v skladu z varnostnim načrtom razporediti najmanj enega varnostnika na petdeset obiskovalcev. V primeru višje stopnje tveganja se ob upoštevanju 6.–9. člena Uredbe o obveznem organiziranju službe varovanja na javnih prireditvah (2010) poveča število varnostnikov.

Varnostna služba je dolžna delovati korektno, upoštevati pooblastila in sodelovati z vsemi sodelujočimi službami. Pomembno je usklajeno sodelovanje, saj se lahko le na tak način uspešno zagotovita red in mir na prireditvi. Pravočasne in sinhronizirane reakcije na začete nemire velikokrat preprečijo večje nereda ter s tem povečujejo varnost obiskovalcev in zmanjšujejo možnost povzročitve gmotne škode.

3 ŠPORTNO NAVIJANJE IN NASILJE

Za šport je značilno, da pritegne pozornost gledalcev, ki so v večini navijači ene ali druge ekipe. To je še posebej izrazito v nogometu. Nogometu pravimo tudi najpomembnejša postranska stvar na svetu, saj pritegne zelo velike množice navijačev, še posebej takrat, ko se odvijajo prestižne, pomembne tekme, kot so na primer tekme Lige prvakov.

Navijače glede na njihovo obnašanje lahko razdelimo v tri skupine (Košir, 1997):

- v prvi skupini so navijači, ki so na tekmah, predvsem pomembnejših, prisotni občasno. So mirni, ne povzročajo težav in jim je užitek ob gledanju in navijanju glavni namen;
- druga skupina so tako imenovani »ultras« navijači. Popolnoma so predani klubu, so organizirani in prisotni na vsaki tekmi. Pripadnost klubu kažejo tudi s klubskimi barvami, transparenti in zastavami ter imajo mnogokrat tudi svojo himno. Svoj temperament kažejo z bučnim navijanjem in jim povzročanje konfliktnih situacij ni namen;
- tretja skupina so tako imenovani huligani. Verbalno žaljenje in nasilno vedenje sta njihov glavni cilj. Na stadione in tudi v njegovo okolico prihajajo z namenom uničevanja, povzročanja neredov in pretepanja. Posledice takšnih izgrediv so lahko tragične, saj je v preteklosti že prihajalo do žrtev, na žalost celo smrtnih. Noben organizator si ne želi takšnega huliganstva in mora prav zaradi njih organizirati ustrezno okrepljeno varovanje.

Navijači in gledalci na stadionih pogosto prenesejo borbenost iz zelenice na tribune, kjer ob zapletih lahko pride do različnih oblik nasilja in kaznivih dejanj.

Kot vrsto nasilja pa na športnih prireditvah omenjamo dva tipa (Košir, 1997):

- vandalizem,
- huliganizem.

Vandalizem se največkrat zgodi spontano, je predvidljiv in ga je zato lažje nadzorovati, ga pravočasno omejiti in preprečiti. Pogosto ga okarakteriziramo kot namerno uničenje, poškodovanje ali kakršnokoli zmanjšanje vrednosti objekta in prostora.

Pri huliganizmu pa je zadeva drugačna, saj je popolnoma nepredvidljiv in ga je težko nadzorovati. Dogaja se na poti na tekmo, ob stadionu in tudi na samem stadionu, če se njihovo ravnanje že prej ne zaustavi. Za njihovo obnašanje ni potreben povod, pa tudi tekma sama ni pomembna.

Zraven huliganizma se na športnih prireditvah v manjši meri, ampak vseeno pomembni, pojavljata nacionalizem in rasizem.

3.1 Evropska konvencija o nasilju in neprimernem vedenju gledalcev na športnih prireditvah

Namen konvencije je, da se določijo ustrezni ukrepi za obvladovanje in s tem preprečevanje izgrede in nasilja na športnih prireditvah. Glede tega so bile ustanovljene posebne komisije, ki na podlagi analiz kršitev in nasilja na športnih prireditvah predlagajo in priporočijo nove ustrezne ukrepe, zlasti na nogometnih tekmah.

Države, podpisnice konvencije, so se zavezale za usklajeno politiko in izvajanje dogovorjenih ukrepov. Organi podpisnic bodo ustanovili svoje koordinacijske organe, ki naj skrbijo za izvajanje ukrepov (Bureš, 2004).

Države, ki so podpisale to konvencijo, bodo poskrbele za (Bureš, 2004):

- zaposlitev zadostnega števila delavcev v javni varnosti, ki bodo skrbeli za varnost na stadionih in v njihovi neposredni bližini ter na tranzitnih poteh gledalcev,
- tesno sodelovanje med policijskimi službami in izmenjavo ustreznih podatkov,
- izvajanje ali sprejem zakonodaje, ki bo omogočila kaznovanje nasilnih.

Podpisnice bodo skušale zagotoviti praktične ukrepe zoper nasilje na stadionu in v njegovi okolici s pomočjo športnih organizacij, klubov, lastniki stadionov in organov oblasti. Tako bodo skušali zagotoviti (Bureš, 2004):

- da konstrukcija stadiona omogoča varnost, učinkovit nadzor množice in delovanje varnostnih služb in policije,
- ločena mesta za navijače nasprotnega moštva,
- strog nadzor prodaje vstopnic,
- izločitev oseb, ki jim je prepovedan vstop na tekmo, ali oseb pod vplivom alkohola ali drog,
- ozvočenje, ki je namenjeno spodbujanju gledalcev k športnemu navijanju,
- da gledalci ne prinašajo alkohola na stadion, prav tako bodo prepovedali prodajo alkohola na stadionu,
- da gledalci ne prinašajo nevarnih predmetov,
- da častniki za zvezo sodelujejo s pristojnimi oblastmi pri obvladovanju množice.

Glavna priporočila stalne komisije, ki so jo sprejele podpisnice, lahko razdelimo na (Bureš, 2004):

- varnost na in ob igrišču,
- preventivne in vzgojne ukrepe,
- identifikacijo in pregon kršiteljev,
- policijsko sodelovanje in izmenjavo podatkov,
- preprečevanje rasizma in nestrpnosti.

Od leta 2004, ko se je Slovenija pridružila Evropski uniji, je v naši zakonodaji tudi uredba Evropske unije, ki jo moramo upoštevati in vsebuje naslednje mednarodne akte (Sodin, 2012):

- Evropsko konvencijo o nasilju in nedostojnem vedenju gledalcev na športnih prireditvah,
- Sklep Sveta Evrope o preprečevanju in omejevanju huliganstva z izmenjavo izkušenj, medijsko politiko in izločitvijo s stadionov,
- Skupni ukrep Sveta Evrope glede sodelovanja v zvezi z redom, zakonitostjo in varnostjo na športnih prireditvah,
- Resolucijo Sveta Evrope o priročniku za mednarodno policijsko sodelovanje ter ukrepe za preprečevanje in boj proti nasilju in neredom v zvezi z mednarodnim nogometom,
- Priporočilo Sveta Evrope o odgovornosti organizatorjev športnih prireditev.

Problema nasilniškega vedenja na športnih prireditvah se ne da reševati zgolj z represijo. Glede tega se je ministrstvo za šport in šolstvo povezalo z ministrstvom za notranje zadeve s ciljem, da se oblikuje enotna strategija ukrepov proti izgredu in nasilnem navijaštvu. Pri takšni strategiji bodo imeli vidno vlogo športni klubi v sodelovanju z navijaškimi skupinami in organizatorji prireditev (Sodin, 2012).

3.2 Območja, kjer prihaja do incidentov

PRED TEKMO

Navijačem, predvsem pa navijaškim skupinam, je treba nameniti pozornost in jih spremljati od samega začetka njihovega zbiranja. Navadno se zbirajo na določenih zbirnih mestih, od koder nadaljujejo pot do prizorišča športnega dogodka. Pogosto so to železniške ali avtobusne postaje. Lahko pa so tudi druge lokacije, med njimi določeni lokali, parki in podobno.

Predvsem navijači gostujočega moštva, ki prihajajo s sredstvi javnega prevoza, že med potjo velikokrat povzročajo nered. Razposajenost in prisotnost različnih substanc, med katerimi je največkrat prisoten alkohol, pripomoreta k nasilnemu obnašanju, uničevanju prevoznih sredstev ter s tem h kršenju javnega reda in miru.

Takšne skupine tudi ob prihodu v mesto domačega moštva navadno nadaljujejo z vandalskim obnašanjem. Na svoji poti do stadiona tako lahko pride do poškodovanja parkiranih avtomobilov, razbitih izložb, gostinskih lokalov. Dogajajo se verbalni, pa tudi fizični napadi na mimoidoče. Prihaja do uničevanja tuje lastnine, do tatvin, pisanja po stavbah, oviranja prometa itd.

Glede na navedeno je zelo pomembno, da se ob pričakovanju takšnih izgedov organizator in predvsem policija ustrezno pripravita in pravočasno preventivno ukrepata. Organizator si mora pridobiti informacije o razvoju dogajanja že od policije, od koder prihajajo navijaške skupine.

Policija mora biti pravočasno opozorjena ob potencialnih izgednikih. Navijače mora pričakati že na kraju prihoda in jih tudi spremljati na njihovi poti do stadiona. Pomembno pa je tudi, da ob tekmah velikega tveganja in strasti onemogoči srečanje med tujimi in domačimi navijaškimi skupinami (Kurnik, 2010).

Slika 1: Prihod navijačev s spremstvom policije

Vir: (<https://www.24ur.com/sport/nogomet/ligaprvakov/osramocena-legia-zaradi-podivjanih-navijacev-ukinila-organizirana-gostovanja-na-povratni-tekmi-z-realom-vseeno-polne-tribune.html>, 2016)

MED TEKMO

Za kontroliran vstop na prireditev mora poskrbeti organizator. Po izbiri organizatorja to delo opravlja varnostna služba. Pri izvajanju naloge ji pomaga policija, ki pa službo varovanja samo nadzira in posreduje ob kršenju javnega reda in miru. Kontrola ob vstopu je namenjena predvsem preprečevanju vnosa nevarnih in prepovedanih predmetov na stadion. Za red na stadionu pa mora po nalogu prireditelja skrbeti varnostna služba. Razporejena morajo biti tako, da preprečuje neposreden stik med navijači nasprotnih ekip, pa tudi neposreden vdor navijačev na igrišče.

Med trajanjem športnega dogodka se pogosto dogajajo tudi verbalne žalitve, namenjene gledalcem, nasprotnim navijačem, trenerjem, sodniku in tudi igralcem. Problematični so predvsem predmeti, ki so vendarle nekako pretihotapljeni na tekmo. To so dimne bombe, bakle in drugi nevarni predmeti, ki jih ob priložnosti, kot so doseženi zadetek ipd., zmečejo na igrišče. V takem primeru sodnik tekmo prekine, dokler se igrišče ne usposobi za normalno nadaljevanje. Varnostniki in policija morajo biti pozorni in pripravljeni preprečiti eskalacijo dogodkov in preprečiti hujše nered.

Glede na morebitne izgrede je zelo pomembno, da so odgovorne službe varovanja medsebojno dobro usklajene in reagirajo pravočasno. Za red na igrišču skrbi sodnik, ob igrišču pa zanj skrbijo varnostniki. Če se dogodijo neredi, se vključi tudi policija. Želja vseh udeležениh je, da športni dogodek poteka v prijetnem vzdušju, da lahko gledalci uživajo ob spremljanju tekme in navijajo za svoje ljubljence (Kurnik, 2010).

Slika 2: Prižiganje pirotehnike med tekmo

Vir: (<https://www.vecer.com/mariborcanom-visoka-kazen-zaradi-obnasanja-navijacev-6669612?mView=1&tmpl=component>, 2019)

PO TEKMI

Po končani tekmi je najtežje poskrbeti za red in mir. Navijači so namreč pod vtisom izida tekme. Nekateri so žalostni in jezni, drugi so evforični. Tako eni kot drugi svoje razpoloženje izražajo na različne načine. Nemalokrat so posledica takšnega izražanja veselja ali žalosti poškodovani avtomobili, razbite izlozbe, demolirani lokali. Zgodijo se množični pretepi, pri katerih pride do poškodb, v najhujših primerih se lahko končajo tragično. Zaradi omenjenih morebitnih izgrediv sta zelo pomembna nadzor in tudi spremljanje posameznih navijaških skupin. Po oceni stopnje tveganja mora policija v ta namen poskrbeti za ustrezne ukrepe in posledično zagotoviti zadostno število policistov. Zagotoviti mora javni red in mir, zavarovati javno in zasebno lastnino ter poskrbeti za varnost prebivalcev določenega okoliša.

Po mnenju mnogih strokovnjakov se v slovenskem prostoru namenja premalo pozornosti kontroli in nadzoru navijaških skupin izven prostora prireditve, in sicer pred in tudi po tekmi (Kurnik, 2010).

4 VAROVANJE ŠPORTNIH PRIREDITEV

ZJZ omogoča organiziranje javnih prireditev, tudi športnih, vsakomur. Udeležbe na teh prireditvah ni dopustno prepovedovati, razen v določenih primerih, ki jih določa ta isti zakon. Organizacijo dogodka mora prevzeti vodja, ki ima ustrezne izkušnje in dobre psihofizične lastnosti. Njegova naloga je skrb, da je prireditev skladna s programom in da se izvajajo ukrepi, ki so zahtevani v dovoljenju, izdanem s strani pristojnega organa (Bubnič, in drugi, 2009).

Poseben poudarek pri celotnem projektu pa je na brežhibnem izvajanju nalog varovanja reda in mirnega poteka prireditve. Varnostno-rediteljska služba mora biti dobro organizirana in odlično vodena. Pripravljena mora biti na reagiranje takoj ob sumu možnega začetka neredov. Vsi sodelujoči za izvedbo varovanja morajo sinhronizirano medsebojno sodelovati, saj si tako policija in rediteljska služba kot tudi drugi sodelujoči ne želijo izgrediv.

Kljub zagotavljanju potrebnih služb za nemoteno in mirno izvedbo prireditev pa na žalost prihaja do neljubih izgrediv.

4.1 Varnostni elaborat

Zelo pomemben dokument pri organizaciji prireditve je varnostni elaborat. Organizator sklene pogodbo o izdelavi varnostnega elaborata s samostojnim podjetnikom ali gospodarsko družbo, ki ima ustrezno licenco za varovanje javnih prireditev. Izbranemu izvajalcu mora posredovati podatke, potrebne za izdelavo elaborata, ki zajemajo naslednja področja (Bubnič, in drugi, 2009):

- predstavitev organizatorja,
- projekt,
- analizo stanja,
- oceno ogroženosti,
- varnostna tveganja in predlog izboljšav,
- terminski načrt,
- finančno konstrukcijo,
- sodelovanje z vodstvom in obveščanje.

Glede na oceno tveganja, pričakovano število obiskovalcev, trajanje prireditve in druge okoliščine, ki lahko vplivajo na varno izvedbo prireditve, mora biti z varnostnim elaboratom

določeno zadostno število članov varovanja, ki skrbi, da ne pride do izgredov, v katerih bi lahko bilo ogroženo zdravje ali celo življenje udeležencev (Bubnič, in drugi, 2009).

4.2 Evakuacijski načrt

Sestavni del varnostnega elaborata je tudi načrt evakuacije. Pripravljen mora biti za izredne primere, kot so požar, grožnja z eksplozivnimi sredstvi ali neobvladljiv večji izgred na prireditvi (Bubnič, in drugi, 2009).

V oceni ogroženosti in tveganja mora biti predvidena tudi možnost nepredvidljivih, izrednih dogodkov. Glede na to mora biti organizator pozoren in pripravljen na morebitno takojšnjo evakuacijo. Evakuacijski načrt naj bo izobešen na vidnem mestu vsakega prostora zgradbe in mora vsebovati naslednja navodila (Bubnič, in drugi, 2009):

- načrt in položaj posameznih prostorov,
- evakuacijsko pot,
- mesta, kjer se nahajajo ročna gasilna sredstva,
- zbirna mesta.

Evakuacijski načrt vsebuje naslednje podatke: način obveščanja in alarmiranja, način poteka evakuacije iz posameznih sektorjev na določeno zbirališče, dobro označene zasilne izhode, mesto za zbiranje evakuiranih in evidentiranje ponesrečenih, lokacijo prve pomoči in možen dostop za intervencijska vozila.

Udeležence prireditve je treba v primeru evakuacije zvočno obvestiti in navesti razlog za nastalo situacijo. Poleg tega mora biti zagotovljena prisotnost dežurnega tehničnega osebja, ki je seznanjeno z vsemi potrebnimi ukrepi za uspešno izvedbo evakuacije (Sodin, 2012).

4.3 Sodelovanje z varnostno-rediteljskimi službami

Organizatorju pri organizaciji prireditve in predvsem pri zagotavljanju varnosti in mirnega poteka pomagajo varnostno-rediteljske službe. Varnostna služba ima drugačno funkcijo kot policija, vendar se obe funkciji med seboj dopolnjujeta. Varnostniki imajo na prireditvi prepoznavna oblačila, tako da udeleženci vedo, s kom imajo opravka. Glede na naloge, ki jih imajo, morajo biti primerno urejeni, vljudni, spoštljivi in osredotočeni na naloge, ki so jim zaupane.

To pomeni, da varnostnik ne spremlja tekme in se ob morebitnem zadetku veseli (Bureš, 2004).

4.3.1 Naloge varnostnikov

Glavne naloge varnostnikov so naslednje (Bureš, 2004):

- sprejem gledalcev,
- odziv na pritožbe gledalcev,
- usmerjanje in skrb za vse gledalce,
- pomoč pri varnem delovanju stadiona, zlasti pri vstopu in izstopu gledalcev,
- pregled stadiona pred in med tekmo,
- odziv na incidente in nujne primere,
- izvajanje predpisov, ki veljajo na stadionu,
- pomoč policiji ali reševalnim službam.

Način in navodila, kako morajo varnostniki opravljati svoje naloge, je Zbornica za razvoj slovenskega zasebnega varovanja natančno opredelila v *Kodeksu etike zaposlenih v zasebnem varovanju*, ki je bil sprejet na XII. skupščini 16. 9. 2009.

Temeljne naloge zaposlenih v zasebnem varovanju so zagotavljanje varnosti, odvrčanje nevarnosti, krepitev varnostne kulture ter spoštovanje življenja, dostojanstva in pravic človeka.

Zaposleni v zasebnem varovanju mora svoje delo, ki temelji na pravičnih, korektnih in vljudnih odnosih, opravljati zakonito in strokovno, dosledno, načelno, pravično, vztrajno, vljudno in korektno. Pri svojem delu mora upoštevati človekove temeljne pravice in svoboščine, v primerih zakonitega posega vanje pa mora spoštovati človekovo osebnost in dostojanstvo, ne glede na raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, izobrazbo ali družbeni položaj. Skrbeti mora za varovanje lastnega ugleda in ugleda organizacije, v kateri opravlja svoje delo, prav tako mora skrbeti za osebno urejenost, urejenost delovnih oblačil in opreme (Bureš, 2004).

4.3.2 Ukrepi varnostnikov

ZZasV-1 v 45. členu navaja, da varnostnik sme uporabiti ukrepe, če je ogroženo premoženje, njegovo ali tuje življenje in v primeru kršenja javnega reda na varovanem območju.

Varnostnik ima pravico in dolžnost izvajati naloge iz 43. člena ZZasV-1, in sicer:

- **opozoriti osebo**, naj se oddalji z območja, objekta ali prostora, ki ga varuje, oziroma varovanega območja, če se tam neupravičeno zadržuje,

- **ugotoviti istovetnost osebe** pri vstopu oziroma izstopu z varovanega območja, površinsko pregledati vrhnja oblačila, notranjost vozila in prtljago osebe pri vstopu oziroma izstopu z varovanega območja, kadar je to potrebno za varnost ljudi in premoženja ali če tako določajo pravila na varovanem območju,
- **preprečiti osebi vstop** oziroma izstop z varovanega območja, če ta odkloni površinski pregled, če nasprotuje ugotavljanju njene istovetnosti ali če so podani drugi razlogi, zaradi katerih je nujno potrebno, da se ji vstop oziroma izstop z varovanega območja prepreči,
- zahtevati od osebe, ki ogroža varnost ljudi, premoženje ali red, da z ogrožanjem takoj preneha ali da zapusti varovano območje,
- **zadržati osebo**, ki je bila zalotena pri kaznivem dejanju, katerega storilec se preganja po uradni dolžnosti ali na predlog oškodovanca, do prihoda policije, pri čemer lahko uporabi sredstva za vklepanje, če osebe drugače ne more zadržati,
- **uporabiti fizično silo**, če drugače ne more preprečiti osebi vstopa oziroma izstopa z varovanega območja, preprečiti neposrednega ogrožanja življenja ljudi ali premoženja, ki ga varuje, ali zadržati osebe do prihoda policije,
- uporabljati videonadzorne sisteme na varovanem območju.

4.4 Sodelovanje s policijo

Kadar organizator oceni, da sam ne bo zmožgel zagotoviti varnosti, lahko zaprosi za pomoč policijo. Policija je dolžna zagotoviti nemoten potek športne prireditve, če je ta organizirana v skladu z zakonom. Ob pričakovanju morebitnega kršenja javnega reda in motenju prireditve se organizator skupaj s policijo odloči za potrebno število uniformiranih policistov, potrebnih za ohranitev javnega reda in miru. Organizator je dolžen sodelovati s policijo tudi pri načrtovanju ukrepov za vzdrževanje reda.

Pred leti je bilo na športnih prireditvah nasilno vedenje veliko bolj razširjeno in se je morala zlasti policija veliko naučiti in prilagajati razmeram in predpisom. Zlasti določeni strožji ukrepi in sodobna tehnologija so bili v veliko pomoč pri delovanju policije. Poleg tega so začeli posvečati veliko večjo pozornost samemu ravnanju z navijači že pred samo tekmo s ciljem preprečitve potencialnega incidenta (Zajšek, 2013).

Policijske ukrepe, ki se izvajajo na športni prireditvi, delimo na štiri temeljna področja (Gorenak, Žaberl, Krobe, & Smolej, 2013):

- zagotavljanje splošne varnosti ljudi in premoženja,

- ukrepi in varnostno ocenjevanje preventivnih dogodkov,
- vzdrževanje javnega reda in miru,
- zagotavljanje prometne varnosti.

Oceno tveganja opravi policija po naslednji lestvici:

- visoko tveganje (dogodek -A-),
- srednje tveganje (dogodek -B-),
- nizko tveganje (dogodek -C-).

Športne prireditve visokega tveganja so tiste, pri katerih se utemeljeno pričakuje kršenje reda in miru, pri športnih prireditvah srednjega tveganja obstaja možnost njunega kršenja, pri športnih prireditvah nizkega tveganja pa se praktično ne pričakuje kršenja javnega reda in miru (Zajšek, 2013).

Z vidika organizacije in vodenja policijskega delovanja delimo ukrepanje policistov na tri faze (Gorenak, Žaberl, Krope, & Smolej, 2013):

- ukrepanje pred tekmo,
- ukrepanje med tekmo,
- ukrepi policije po končani tekmi.

Ukrepi pred tekmo so naslednji (Gorenak, Žaberl, Krope, & Smolej, 2013):

- izdelava se oceno ogroženosti, tveganosti prireditve in udeležencev,
- v sodelovanju s pristojno upravno enoto je treba zagotoviti ustrezne ukrepe za zagotovitev varnosti udeležencev in obiskovalcev tekme,
- določiti je treba ločena mesta za navijače obeh klubov,
- izmenjati je treba operativne informacije o številčnosti, načinu prihoda in nevarnosti navijačev nasprotnega moštva,
- predvideti je treba ukrepe za preprečitev njihove združitve pred, med in po tekmi,
- skupaj z reditelji je treba izvajati ukrepe za preprečitev vnosa nevarnih predmetov in alkoholnih pijač na stadion,
- po potrebi se opravi razgovor o načinu dela z vodjem rediteljev,
- določi se razpored policistov za delovne naloge.

Policija sme po 62. členu Zakona o nalogah in pooblastilih policije (Uradni list RS, št. 15/13, 23/15, z dne 18. 2. 2013, v nadaljevanju ZNPPol) izreči ukrep prepovedi udeležbe na prireditvah osebam, ki so kršile javni red in mir z nasilnimi dejanji ali dejanji, ki imajo znake

kaznivega dejanja. Ukrep lahko izreče za obdobje dveh let. Policija posreduje podatke o osebah, ki imajo prepovedan vstop na prizorišče športne prireditve, varnostno-rediteljski službi. Ta na podlagi teh podatkov prepreči vstop kaznovanim osebam (Zakon o nalogah in pooblastilih policije /ZNPPol/, 2013).

V 63. členu ZNPPol je zapisano, da se skupini, ki ima najmanj tri člane in kljub opozorilom policistov krši javni red in mir, prepoveda odhod in prisotnost na športnem dogodku. Prav tako se jim lahko odredi prekinitev potovanja zaradi izgredništva med potovanjem ali posedovanja predmetov, nevarnih za okolico. Če navijaške skupine ogrožajo javni red in mir, se jim potovanja in tudi vstop na prireditev prepovejo. Prepoved traja do konca športne prireditve (Zakon o nalogah in pooblastilih policije /ZNPPol/, 2013).

Med samo tekmo pa policisti budno spremljajo dogajanje med obiskovalci, preprečujejo združitve domačih in gostujočih navijačev, izvajajo intervencije ob začetnih kršitvah javnega reda, sodelujejo in nudijo pomoč rediteljem in sproti obveščajo operativno-komunikacijski center o dogajanju na tekmi ter po potrebi zaprosijo za pomoč (Gorenak, Žaberl, Krope, & Smolej, 2013)

Po tekmi policisti skrbijo, da se nasprotni navijači ne združijo, urejajo promet, nadzirajo in spremljajo odhajajoče navijače, ki so v večjih skupinah, izvajajo pregled stadiona in okolice, poročajo policijski upravi, kamor se vračajo navijači gostujoče ekipe, in depešno poročajo operativno-komunikacijskemu centru o poteku varovanja ter po potrebi izdelajo pisne akte o kršitvah udeležencev (Gorenak, Žaberl, Krope, & Smolej, 2013).

4.4.1 Prisilna sredstva

ZNPPol v 72. členu narekuje, da smejo policisti uporabiti prisilna sredstva za preprečitev ali odvrnitev nevarnosti v primeru, ko jim ni uspelo opraviti policijske naloge z opozorilom, ukazom ali izvedbo drugih pooblastil. Policisti smejo uporabiti naslednja prisilna sredstva (Zakon o nalogah in pooblastilih policije /ZNPPol/, 2013):

- telesno silo,
- sredstva za vklepanje in vezanje,
- plinski razpršilec,
- palico,
- paralizator,
- vodni curek,
- službenega psa,

- konjenico,
- sredstva za prisilno ustavljanje prevoznih sredstev,
- posebna motorna vozila,
- plinska sredstva in druga z zakonom določena sredstva za pasivizacijo,
- strelno orožje.

4.5 Tehnično varovanje

Sistemi tehničnega varovanja so po ZZasV-1 mehanske naprave in funkcionalno povezana tehnična sredstva za varovanje.

4.5.1 Mehanska zaščita

Za zaščito prireditvenega prostora je nenadomestljiva varnostna ograja. Bistveni namen varnostne ograje je usmerjanje obiskovalcev, hkrati pa ograjuje prireditveni prostor in obiskovalce usmerja proti vhodom.

Objekti, namenjeni športnim prireditvam, morajo biti statično in požarno stabilni. V primeru evakuacije morajo biti v ograjah, ki ločujejo tribune od igrišča, vrata, ki se zlahka odprejo. Upoštevati je treba možne obremenitve, saj lahko množice navijačev podrejo tribune, kar je lahko zelo nevarno in za nekatere morebiti usodno.

V takšni situaciji morajo biti varnostniki prisebni, odreagirati morajo hitro in učinkovito. Zato pa morajo imeti pooblastila in biti usposobljeni ter delovati v sodelovanju s koordinacijskim središčem (Jankovič, 2012).

4.5.1.1 Varnostna vrata

Pomemben del tehnične zaščite so varnostna vrata, saj so kakovostna zaščita pred nasilnim vstopom na prireditveni prostor oziroma v objekt.

Varnostna vrata morajo biti narejena iz kakovostnega materiala – jeklenih profilov – in kakovostno vgrajena. Imela naj bi jekleni okvir, večtočkovni fiksni zapah, prečno ojačitev in jekleno ojačitev vratnih kril (Jankovič, 2012).

Slika 3: Mehanska vrata Ljudskega vrta

Vir: (Lastni vir)

4.5.2 Videonadzor

V novjšem obdobju je velika večina prireditvenih prostorov, še posebej nogometnih stadionov, opremljenih z videonapravami, ki so pomemben element kakovostnega varovanja.

Videonadzorni sistem je skupek naprav, ki omogočajo spremljanje, zajemanje, obdelavo, prenos in arhiviranje celotnega dogajanja na želeni lokaciji. Omogoča tekoče spremljanje dogodka iz nadzorne sobe in je neprecenljiv vir informacij pri analizah neljubih dogodkov. Uporabnik teh naprav mora pri njihovi izbiri upoštevati predvsem njihovo uporabnost in glede namembnosti izbrati dovolj kakovostne naprave. Upoštevati se morajo tudi določeni specifični pogoji za njihovo kakovostno uporabo. Izbrane morajo biti glede na velikost objekta, glede na možnost dobre osvetlitve. Pozicionirane morajo biti na ustrezno mesto in biti gibljive kamere za doseg in pokritost celotnega prizorišča (Fefer, 2004).

Videonadzor je zelo kakovosten in pomemben pripomoček organizatorju in predvsem policiji pri restriktivnem delovanju. Zaradi nazornega prikaza izgrede se na podlagi videoposnetkov razmeroma lahko pride do izgrede. Njihovo kaznovanje, tudi prepoved obiska tekme, je zelo veliko prispevalo k varnosti in redu na tekmah.

Če hočemo, da bodo naprave služile svojemu namenu, moramo sistem pravilno načrtovati in izbrati ustrezne komponente, prilagojene specifičnosti posameznega objekta. Objekti, varovani z videonadzorom, morajo imeti ustrezno oznako – nalepko (Fefer, 2004).

4.5.3 Protipožarni sistem

Vsi objekti morajo po zakonu imeti protipožarno zaščito. Že pri gradnji se upoštevajo predpisi glede varstva pred požari. Grajeni morajo biti tako, da se požar lahko hitro in učinkovito

omeji in pogasi, nikakor se ne sme širiti. Na vidnih in lahko dostopnih mestih morajo biti na razpolago sredstva za gašenje, navodila pa morajo vsebovati natančen načrt reševanja ljudi in živali (Fefer, 2004).

Vzrok požara je lahko človeška neprevidnost, lahko pa je tudi posledica tehnične napake, ki nastane zaradi napačne uporabe, nestrokovnega posega ali neustreznega vzdrževanja. Do požara lahko pride tudi zaradi samovžiga, če je v prostoru prisotna mešanica vnetljivih plinov, lahko pride celo do eksplozije, ki ima za posledico požar. Veliko požarov je posledica tlenja, ki je lahko dolgotrajno in ima za posledico veliko škodljivega dima in smrtno nevarnega plina.

Za dobro zaščito pred požarom je zelo pomembno pravočasno odkrivanje žarišča, pri katerem so v veliko pomoč različni javljalniki požarov. Poskrbljeno pa mora biti za neposredno povezavo z gasilsko enoto in nemoten dostop intervencijskega vozila na prizorišče požara (Fefer, 2004).

5 VAROVANJE TEKME MED MARIBOROM IN ROSENBORGOM

Odločil sem se, da v diplomskem delu predstavim in analiziram organiziranje in varovanje tekme visokega tveganja med Nogometnim klubom Maribor in Nogometnim klubom Rosenborg iz Norveške. Tekma se je igrala v okviru kvalifikacij za Ligo prvakov in je bila zaradi pomembnosti, pa tudi velikega zanimanja navijačev, opredeljena kot tekma visokega tveganja. Kot zanimivost moram poudariti, da sem na omenjeni tekmi aktivno sodeloval tudi sam kot varnostnik podjetja Aktiva varovanje, d. d. Od vodje varovanja sem dobil načrt varovanja in tudi drugo dokumentacijo, potrebno za organizacijo in izvedbo športnega dogodka.

Nogometni klub Maribor je že julija 2019 zaprosil za izdajo dovoljenja za izvedbo nogometne tekme v avgustu 2019. Vloga je bila naslovljena na upravno enoto, ki je razpisala ustno obravnavo. Vabljeni so bili predstavniki kluba, ki je bil v vlogi organizatorja, Policijske uprave Maribor in varnostne službe Aktiva varovanje, d. d. Dogovarjanje je zajemalo postopke in ukrepe glede izvedbe varovanja s ciljem zagotavljanja javnega reda in miru. Obvezna priloga pa je bil načrt varovanja, ki ga je izdelalo podjetje Aktiva varovanje, d. d., kot izvajalec varovanja. Zaradi možnosti morebitnih izgredeov obeh navijaških skupin je bila tekma opredeljena kot visoko tvegana, saj je obstajala možnost, da so nekateri njihovi člani že registrirani kršitelji javnega reda in miru.

Na obravnavi je organizator napovedal pričakovan obisk navijačev, in sicer približno 10.000, od tega 50–100 norveških in okoli 1.000 domačih organiziranih navijačev (Viol). Navedel je tudi, da bo zagotovljeno zadostno število policistov, varnostnikov in gasilcev ter da bo zagotovljena tudi ustrezna medicinska pomoč.

Na začetku julija je bilo na podlagi vloge in ustne obravnave s strani Upravne enote Maribor, izdano dovoljenje za organizacijo in izvedbo javne športne prireditve. Odločba vsebuje kraj dogajanja prireditve – Ljudski vrt v Mariboru, določena sta vodja prireditve in tudi vodja službe varovanja.

Za zagotavljanje reda in varnosti mora družba Aktiva varovanje, d. d., poskrbeti za 110 varnostnikov z ustrezno licenco, ki morajo biti razporejeni glede na varnostni načrt: na območju gostujočih navijačev 25 in na območju domačih organiziranih navijačev 37. Poleg tega mora biti na prireditvenem prostoru prisotnih 140 policistov in 12 ustrezno opremljenih gasilcev, zahtevana je tudi nujna medicinska pomoč.

Prav tako se morajo upoštevati določeni predpisi in ukrepi. Prepovedano je zadrževanje na ograjah, v primeru dežja velja prepoved vnosa dežnikov s konicami, vsa ponudba pijač mora biti servirana v plastičnih kozarcih. Vodje varnostnikov in prireditve morajo biti locirani tako, da sta možna takojšnja intervencija in sodelovanje z vodjem policistov. Poskrbljeno mora biti tudi za prost prehod intervencijskih vozil.

Kot član službe varovanja moram omeniti tudi pomembnost pogodbe organizatorja s podjetjem Aktiva varovanje, d. d. Ta pogodba namreč natančno opredeljuje, za kakšno prireditev gre, opis objekta in varovanega območja ter ukrepe za zagotavljanje varnosti na tekmi. Na oceno tveganja vplivajo različni parametri, od tega, koliko navijačev se pričakuje, koliko je od tega organiziranih, kakšni so njihova starostna struktura, temperament in okolje, iz katerega izvirajo.

Pozornost je treba nameniti tudi namestitvi navijačev v določene sektorje, da ne prihaja do neposrednega stika med nasprotnimi tabori.

Če je prireditev uvrščena med tvegane, lahko pride do številnih neljubih dogodkov, kot so:

- možnost fizičnega obračunavanja in s tem poškodovanja ljudi in tuje lastnine,
- nenadzorovan vstop in vnos pirotehničnih in drugih nevarnih predmetov, ki povečujejo nevarnost izbruha požarov.

Pred začetkom varovanja so varnostniki podrobno seznanjeni z opisom nalog za posamezno delovno mesto in načrtom varovanja. Naloge so opredeljene po sektorjih in vhodih.

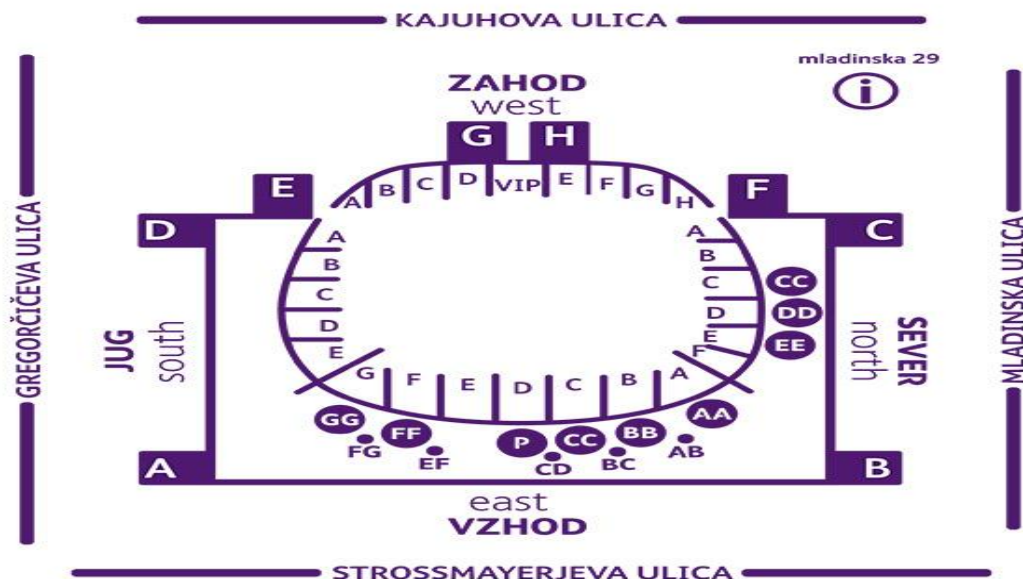
Primer zadolžitve na vhodu:

- kontrola vstopnic, pregled oblačil in predmetov obiskovalcev, prepoved vstopa vidno vinjenim osebam, pregled transparentov glede morebitnih nedovoljenih vsebin in sovražnih elementov.

Pred začetkom tekme dobijo varnostniki s strani policije posredovan seznam oseb, ki imajo prepoved udeležbe na športnih prireditvah.

Primer zadolžitve po sektorjih:

- **varovanje ograje Jug:** pred vstopom navijačev se pregledata prostor in ograja, ko se stadion napolni, pa se navijače opozarja na red, preprečujeta se preskok ograje in s tem vdor na igrišče. Naloga varnostnikov je tudi zadrževanje fotografov na zanje določenih mestih. V primeru izgredov pa se morajo zavarovati službene osebe in igralci.

Slika 4: Tloris Ljudskega vrta

Vir: (https://www.nkmaribor.com/Klub/Stadion/Ljudski_Vrt, 2019)

Na tekmi, ki je potekala sorazmerno mirno, do večjih izgrediv ni prišlo. Pred tekmo so bili obiskovalcu odvzeti pirotehnični rekviziti, na južnem vhodu je bil preprečen vstop obiskovalcu, ki je imel prepoved vstopa na športno prireditev. Med tekmo pa sta bila obravnavana tudi obiskovalca, ki sta prižgala bakle.

5.1 Kaznovanje izgrediv

Tekma pod okriljem UEFA je pokazala razliko med vedenjem predvsem domačih, organiziranih navijačev na mednarodnih tekmah v nasprotju s tekmami domačega tekmovanja. Razlog za to je v apeliranju kluba na navijače, naj upoštevajo in se držijo pravil, da se izognejo visoki kazni s strani UEFA. Problem zagotavljanja reda na tekmah domačega prvenstva je v preblagi kaznovalni politiki. Iz dolgoletnih izkušenj kot varnostnik na domačih tekmah Nogometnega kluba Maribor lahko trdim, da se navijači ne bojijo sankcij na domačih tekmah. Sankcije so odločno prenizke, pa tudi klub jih ne preganja rigorozno, zato se tudi velikokrat zgodijo manjši incidenti, zagorijo bakle, prihaja do besednih žalitev in podobno.

Za ponazoritev razlike med sankcijami Nogometne zveze Slovenije (NZS) in UEFA navajam naslednji dejstvi:

- Nogometni klub Maribor je bil v celotni sezoni državnega prvenstva 2018/2019 zaradi nešportnega in neprimerne vedenja navijačev, množičnega prižiganja bakel in dimnih bomb na tribuni, odvrženih pirotehničnih sredstev v ograjeni del igrišča ter

zaradi množičnega vdora navijačev na igrišče in drugih izgrediv kaznovan s strani disciplinskega sodnika v **skupni višini 51.570 evrov** (Maribor24.si, 2019);

- na drugi strani pa lahko pogledamo tekmo 2. kroga kvalifikacij za Ligo prvakov med Mariborom in švedskim AIK-om, ki je potekala 24. 7. 2019. UEFA je švedski klub zaradi množičnega vdora navijačev na igrišče, množičnega prižiganja bakel in dimnih bomb ter nešportnega in neprimernega vedenja navijačev oglobila v **višini 82.000 evrov** (Engholm, 2019).

Če torej primerjamo te podatke, vidimo, da je UEFA samo na eni tekmi podala višjo globo zaradi izgrediv, kot jo je Nogometni klub Maribor moral plačati v celotni sezoni domačega prvenstva.

6 UKREPI ZA IZBOLJŠAVO VARNOSTNIH MEHANIZMOV

Za tehnično brezhibno delovanje in vzdrževanje športnih objektov so v celoti odgovorni lastniki oziroma njihovi pooblaščenici. Na žalost so v veliki večini opremljeni in vzdrževani po minimalnih standardih, ki jih še dopušča zakonodaja.

Vse, kar je nad minimalnim standardom, je zelo drago in si tega marsikdo ne more privoščiti, čeprav bi znatno povečalo varnost pri izvedbi dogodka.

6.1 Organizacijski ukrepi

Na področju organizacije športne prireditve je zakonodaja dobro urejena in jasno definirana. Z namenom, da organizator izvede nemoteno prireditev, najame varnostno-rediteljsko službo, ob tekmah visoke tveganosti pa se ji pridruži tudi policija.

Eden izmed organizacijskih ukrepov je kontrola in preprečitev vnosa nevarnih predmetov. Za učinkovitost tega ukrepa je potrebno dobro sodelovanje med organizatorjem in varnostno službo. S tem se prepreči vnos nevarnih oziroma trdih predmetov, ko so palice ali steklenice. Na tekmah z visoko tveganostjo se velikokrat zgodi, da organizirane navijaške skupine prižgejo bakle. Če organizator predvideva tak primer, mora izdelati elaborat o varstvu pred požarom in ga predložiti pristojnemu organu oziroma požarni inšpekciji.

Elaborat o varstvu pred požarom vsebuje podatke o organizatorju, vodji požarne straže, predvidenem številu ljudi, času, kraju, trajanju in drugo. Na podlagi tega organ izda mnenje o športni prireditvi s pogoji za izvedbo. Lastnik športnega objekta je odgovoren, da bodo pogoji iz mnenja upoštevani. Zato mora najemna pogodba vsebovati pogoje pristojnih organov oziroma policije ali požarne inšpekcije.

Pristojni organ lahko ob nepopolnem ali pomanjkljivem elaboratu izda negativno mnenje. V tem primeru je izvedba načrtovane prireditve prepovedana. To so uveljavljeni postopki, ki so preprosti, pregledni in zelo učinkoviti (Sodin, 2012).

6.2 Tehnični ukrepi

Na športnih prireditvah lahko varnost zagotovimo in celo izboljšamo z dobrimi tehničnimi ukrepi. V primeru incidentov so zelo pomembne varnostna razsvetljava in vidne oznake za evakuacijo stadiona. Tudi obveščanje prek ozvočenja mora delovati brezhibno.

Na območju stadiona lahko prihaja do slabega sprejema radijskega signala, kar pomeni, da je zelo pomembna dobra komunikacija in koordinacija med policijo, reditelji, gasilci in

reševalci. Pri velikih športnih prireditvah je treba izdelati tudi varnostno analizo, saj zgolj upoštevanje tehničnih predpisov ne zadošča za varnost obiskovalcev.

Pri izdelavi varnostne analize je treba vključiti tudi inženirske metode, ki vsebujejo organizacijske, gradbene in požarno-varnostne ukrepe (Sodin, 2012).

Evropska konvencija glede na vedenje gledalcev zahteva, da morajo biti navijači nasprotne ekipe ločeni z ograjo. Upoštevajoč vedno boljšo gradnjo stadionov, obvladovanje množic in varnosti ter tudi vedno bolj disciplinirano vedenje gledalcev, so podpisnicam priporočili, naj postopoma odstranijo ograje na športnih igriščih. Tako bi lahko ograje zamenjala namestitve nizkih odstranljivih pregrad ali visoko postavljena prva vrsta sedežev.

Odstranitev ograj je posledično povezana tudi z drugimi ukrepi, kot so uvedba oštevilčenih sedišč brez možnosti stojišč, opremljenost z interno televizijo, primerna distribucija vstopnic, izboljšano obvladovanje množic in boljše policijsko sodelovanje (Bureš, 2004).

6.3 Vstopnice

Tudi ustrezna distribucija vstopnic je precej pomembna pri zagotavljanju varnosti na športnih prireditvah. Pomembne smernice za dobro distribucijo so (Bureš, 2004):

- izdelava vstopnic na način, ki omogoča preprost nadzor gledalcev in poznejšo preiskavo,
- uporaba različnih barv za različne sektorje,
- natis načrta stadiona na hrbtni strani vstopnic,
- evidenca dodelitve vsake vstopnice.

Kasneje so se te smernice razširile in posodobile.

Cilji prodajne politike vstopnic so naslednji (Bureš, 2004):

- preprečitev ponarejanja vstopnic in prodaje na črnem trgu,
- identifikacija navijačev,
- zagotovitev učinkovite ločitve nasprotnih navijačev,
- podpora politiki, ki stremi k prepovedi vstopa na stadion za kršitelje,
- razlikovanje med različnimi odgovornostmi različnih sodelujočih.

6.4 Infrastruktura

Posebno pozornost je treba nameniti tudi urejeni infrastrukturi športnih prireditev. Urejeni morajo biti okolica, dostop za invalide in toaletni prostori. Vsi dostopi, prehodi in izhodi naj bodo prosti in prehodni.

Za varnost na prireditvi je zelo pomembno, da je celoten objekt projektiran in tudi zgrajen po zakonodaji in mednarodnih predpisih. Pomembna je gradnja iz materialov, ki so odporni proti požaru ter statično in konstrukcijsko ustrezajo zahtevam, predvsem množici obiskovalcev.

Vsakemu stadionu je treba glede na specifične kriterije določiti maksimalno zmogljivost.

Pregled konstrukcije se mora opravljati redno. Treba je pripraviti načrte za nujne primere, jih preizkusiti ter z njimi seznaniti varnostnike in reševalce. Tako sta ponovno pomembna dobra komunikacija in sodelovanje (Bureš, 2004).

6.5 Sodelovanje z organiziranimi navijaškimi skupinami

Učinkovita oblika preprečevanja nasilnega obnašanja na športnih prireditvah je sodelovanje z navijaškimi skupinami. Osebe, ki sodeluje z navijači in skrbijo, da med tekmami ne prihaja do nasilnega obnašanja, določijo klubi. Udeležujejo se sestankov navijaških skupin, kjer se dogovarjajo o načinu navijanja in organizaciji potovanja na gostovanje. Pred pomembnimi tekmami klubi opozorijo vodjo navijaške skupine na morebitne posledice njihovih izgrediv. Velikokrat na teh sestankih sodelujejo tudi policija in psihologi (Košir, 1997).

Sodelovanje med navijači in klubi ali državnimi organi lahko prinese samo napredek. Medsebojni odnosi ne smejo biti sovražni, temveč morajo stremeti k skupnemu cilju, to pa je izražanje podpore svojemu klubu.

Večkrat bi se morala organizirati »okrogla miza«, tako kot se je leta 2010 z naslovom Od huligana do »gledališčenika«?. Na tej okrogli mizi so sodelovali predstavnik ministrstva, predsednik Združenja klubov I. slovenske nogometne lige, vodja navijaške skupine Green Dragons, predsednik navijaškega kluba Slovenija Supporters, strokovnjak s področja varnosti na stadionih in župan Mestne občine Ljubljana (Rijavec, 2010).

Na takšen način lahko obe strani predstavita svoje ideje, razmišljanje in ukrepe ter s tem samo pripomoreta k razvoju športnega navijanja.

7 UGOTAVLJANJE RAZMER Z UPORABO INTERVJUJA

Maribor, 25. 8. 2019

Da bi pridobil mnenja neposrednih obiskovalcev športnih prireditev, sem opravil intervjuje z večletnim občasnim navijačem, članom organiziranih navijačev (Viol) in tudi pripadnikom varnostne službe. V prilogi navajam odgovore na vprašanja.

Vprašanja, ki sem jih zastavil, so bila:

Kakšno je vaše mnenje glede organizacije športne prireditve?

Ali na tekme hodite zaradi ljubezni do kluba, druženja z ostalimi navijači, zabave, nasprotnih navijačev ali zaradi česa drugega?

Kateri dogodek vas najbolj vznemiri – dogodek na tekmi, na tribunah ali so to dogodki izven same tekme?

Kaj mislite o delu policije in varnostnega osebja pri zagotavljanju varnosti?

Se strinjate, da varnostno osebje in policija preprečita vstop osebam, ki imajo prepoved udeležbe na športnih prireditvah?

Ali mislite, da so kazni zaradi izgredeov na tekmah domačega prvenstva previsoke ali prenizke?

Kako bi po vašem mnenju lahko zmanjšali število neredov?

Glede na zastavljena vprašanja in pridobljene odgovore lahko sklepam, da so bili vsi intervjuvani podobnega mnenja pri večini zastavljenih vprašanj. Strinjali so se z dobro organizacijo športnega dogodka in glede prihajanja na tekme zaradi simpatije do kluba.

Največje vznemirjenje in hkrati najlepši občutek je po mnenju vseh anketiranih takrat, ko domača ekipa zabije zadetek ter celoten stadion zajame evforija in gledalci slavijo, večina z glasnim skandiranjem in navijanjem, žal pa nekateri tudi s pirotehniko in dimnimi bombami.

Tudi glede varovanja in varnostnikov so imeli zelo dobro mnenje. Je pa bilo pričakovati različne komentarje glede prisotnosti policije in njihovih pooblastil ter politike kaznovanja izgrednikov. Razen pripadnika navijaške skupine Viol so bili vsi ostali proti uporabi pirotehniko ter metanju dimnih bomb in drugih nevarnih predmetov na igrišče. Prav tako so se strinjali o nujnosti ukrepa prepovedi udeležbe na športnih prireditvah za najhujše kršitelje in uporabe strožje kaznovalne politike tako za posameznike kot za klub.

Na koncu naj dodam ugotovitev, ki sledi iz vsega navedenega: stadioni naj bodo prizorišča navijanja in uživanja v športnem dogodku, nikakor pa ne smejo biti poligon za izživljanje vandalov in huliganov.

8 ZAKLJUČEK

V diplomskem delu sem predstavil in analiziral zasebno varovanje na javnih zbiranjih, konkretno na športni prireditvi. Posebna pozornost je bila namenjena nogometnim tekam, na katerih glede na statistike prihaja najpogosteje do incidentov. Največji problem predstavljajo organizirane navijaške skupine, pravzaprav njihovi posamezniki, ki brez premišljanja storijo kršitev in je najpogosteje niti ne obžalujejo. Nevzgojeni in objestni navijači z baklami, dimnimi bombami in celo vdori zasenčijo dogajanje na samem igrišču. Zaradi tega sta zelo pomembna organiziranost in usklajeno delovanje varnostnikov in policije, ki so zadolženi za varnost in red na športni prireditvi.

Varnostna služba ima nalogo varovanja samo na varovanem območju, policisti pa morajo delovati kjerkoli tako pred kot po tekmi. Varnostniki morajo imeti licenco za opravljanje varovanja športnega dogodka, paziti morajo, da ne prekoračijo svojih pooblastil, ohranjati mirnost in pravočasno odreagirati na morebitne kršitve. Za organizacijo športnega dogodka, predvsem z vidika varovanja prireditve, je zelo pomembna izdelava dobrega načrta varovanja. Ta mora predvideti tudi način reakcije na morebitne nepričakovane dogodke.

Varnostna služba mora tesno sodelovati s policijo. Naloga policije na tekmi je, da s svojo prisotnostjo deluje preventivno in nastopi, ko postane situacija neobvladljiva. Policija varnostnikom posreduje tudi podatke o osebah s prepovedjo vstopa na stadion. Kontaktira tudi z organi iz države ali mesta, iz katerega prihajajo gostujoči navijači. Namen je izmenjava in pridobivanje koristnih podatkov s ciljem lažjega obvladovanja nasilnih navijačev in preprečevanja morebitnih incidentov.

Glede na predpostavke, zastavljene na začetku diplomskega dela, sem prišel do naslednjih ugotovitev:

Hipoteza 1: »Dobra organizacija športne prireditve je ključnega pomena za zagotavljanje varnosti.«

Dobra izvedba športne prireditve je v veliki meri odvisna od brezhibne organizacije. Organizator mora pridobiti vsa potrebna soglasja in zagotoviti optimalne pogoje za izvedbo športnega dogodka. Ob sodelovanju z ustreznimi službami in organi mora izdelati dober načrt varovanja ter pripraviti ukrepe in materialne pogoje za kakovostno izvajanje varovanja. Na podlagi ocene tveganja mora zagotoviti zadostno število varnostnikov, policistov, gasilcev in tudi reševalnega osebja. Trditev, da je dobra organizacija ključnega pomena za zagotavljanje

varnosti, drži, saj brez kakovostnega načrta varovanja in drugih ukrepov s strani organizatorja ni mogoče zagotoviti zadostne varnosti na športni prireditvi.

Hipoteza številka 2: »Varnostna služba prepreči vstop na stadion osebam, ki jim je izrečen ukrep prepovedi udeležbe na športnih prireditvah.«

Med proučevanjem tematike sem ugotovil, da je pri izvajanju varovanja nujno potrebno dobro sodelovanje med varnostno službo in policijo. Skupaj izvajata ukrepe za preprečitev vnosa nevarnih predmetov in alkoholnih pijač. Poleg tega ima varnostno-rediteljska služba po 62. členu ZNPPol pravico predhodno pridobiti seznam oseb, zoper katere je odrejen ukrep prepovedi udeležbe na športnih prireditvah. Ta hipoteza je potrjena, saj se je prav na tej tekmi zgodil ukrep preprečitve vstopa, pri katerem sem tudi sam sodeloval.

Hipoteza številka 3: »UEFA predpisuje višje kazni klubom, katerih navijači so povzročili izgrede na športnih prireditvah, v primerjavi s Slovenijo.«

Hipotezo lahko potrdim, kajti če primerjamo podatke o višini kazni, ki sta jih izrekli UEFA (82.000 EUR) in NZS (51.750 EUR), ugotovimo, da je UEFA samo na eni tekmi podala višjo globo zaradi izgrede, kot jo je Nogometni klub Maribor moral plačati v obdobju vseh tekem domačega prvenstva.

Po mojem mnenju bi morali prav po zgledu UEFE močno zaostri kaznovanje, saj bi v tem primeru tudi klub poostril nadzor nad organiziranimi navijači. V intervjuju mi je pripadnik navijaške skupine Viole potrdil, da imajo direktivo s strani kluba, da se morajo na mednarodnih tekmah strogo držati pravil. Iz tega izhaja, da imajo višje kazni klubu velik vpliv na obnašanje domačih navijačev.

Po temeljitnem proučevanju in analizi zastavljene tematike lahko podam naslednje zaključke:

- šport, še posebej nogomet, je magnet za množice,
- dobra organizacija športne prireditve mora zagotoviti red in varnost vsem obiskovalcem,
- varnostna služba in policija sta nosilca varovanja,
- športno navijanje je sestavni del športnega dogodka,
- možnost izgrede, vandalizma in huliganstva močno vpliva na obseg in intenzivnost varovanja,
- dobra komunikacija in predvsem spoštovanje dogovorov med klubom in navijači lahko močno vplivata na dogajanje na tekmi,

- restriktivna politika v Sloveniji je na tem področju slaba in predvsem neučinkovita.

Zaključna misel: tako kot marsikaj drugega je tudi kultura navijanja v veliki meri odvisna od pogojev in vzgoje, ki jih posameznikom nudijo njihova družina, sistem izobraževanja in celotna družba.

9 VIRI IN LITERATURA

Bubnič, E., Budnar Radilović, M., Erjavec, M., Grešak, B., Hodža Frelih, V., Mlakar, P., . . . Novak, Ž. (2009). *Dogodek od A do Ž: Priročnik za organizacijo in vodenje*. Ljubljana: Planet G.

Bureš, R. (2004). *Preprečevanje nasilja v športu*. Ljubljana: Mednarodna športna zveza Alpe Adria.

Čerpnjak, M. (2010). *Vloga zasebnih varnostnih služb in njihovo sodelovanje s policijo v Republiki Sloveniji (Diplomsko delo)*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.

Engholm, L. (23. avgust 2019). *AIK receives million fines from Uefa*. Pridobljeno iz Teller Report: <https://www.tellerreport.com/sports/2019-08-23---aik-receives-million-fines-from-uefa-.Hyl9cROaEH.html>

Fefer, D. (2004). *Sistemi tehničnega varovanja*. Ljubljana: Zbornica za razvoj slovenskega zasebnega varovanja.

Gorenak, V., Žaberl, M., Krobe, S., & Smolej, D. (2013). *Organizacija policijske dejavnosti in pooblastila*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.

Jankovič, P. (2012). *Uporaba tehničnih sredstev za pomoč pri varovanju javnih zbiranj (Diplomsko delo)*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.

Košir, M. (1997). *Nasilje na športnih prireditvah in vloga policije pri preprečevanju nasilnega obnašanja navijačev v Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije.

Kurnik, R. (2010). *Nasilje na športnih prireditvah – analiza stanja v Sloveniji (Diplomsko delo)*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.

Maribor24.si, U. (28. maj 2019). *Mariborčanom zaradi agresivnega navijaštva najvišja kazen*. Pridobljeno iz Maribor24.si: <https://maribor24.si/sport/mariborcanom-zaradi-agresivnega-navijastva-najvisja-kazen>

Nunič, M., Burilov, M., & Čas, T. (2015). *Varovanje javnih zbiranj in intervencije*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.

Pravilnik za izvajanje zakona o javnih zbiranjih /PZJZ/. (12. november 2012). *Uradni list*, št. 85/2012. Pridobljeno iz Uradni list Republike Slovenije: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2012-01-3368?sop=2012-01-3368>

Rijavec, M. (9. november 2010). *Zakon o navijačih? Ne, le zakone je treba izvajati*. Pridobljeno iz rtvslo.si: <https://www.rtv-slo.si/sport/nogomet/zakon-o-navijacih-ne-le-zakone-je-treba-izvajati/243469>

Sodin, L. (2012). *Varovanje športnih prireditev v RS in tujini (Magistrsko delo)*. Celje: Fakulteta za logistiko.

Uredba o splošnih ukrepih v športnih objektih na športnih prireditvah. (18. julij 2003). *Uradni list RS*, št. 70/03. Pridobljeno iz Uradni list Republike Slovenije: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2003-01-3428?sop=2003-01-3428>

Ustava Republike Slovenije. (28. december 1991). *Uradni list RS*, št. 33/91. Pridobljeno iz Uradni list Republike Slovenije: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=USTA1>

Zajšek, Z. (2013). *Varovanje nogometnih tekem pri nas in v tujini (Diplomsko delo)*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.

Zakon o javnih zbiranjih /ZJZ/. (12. avgust 2011). *Uradni list RS*, št. 64/11. Pridobljeno iz Uradni list Republike Slovenije: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2011-01-2970?sop=2011-01-2970>

Zakon o nalogah in pooblastilih policije /ZNPPol/. (18. februar 2013). *Uradni list RS*, št. 15/13, št. 23/15. Pridobljeno iz Uradni list Republike Slovenije: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO6314>

Zakon o zasebnem varovanju /ZZasV-1/. (11. marec 2011). *Uradni list RS*, št. 17/11. Pridobljeno iz Uradni list Republike Slovenije: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2011-01-0690?sop=2011-01-0690>

10 PRILOGE

Priloga 1: Intervju s starejšim gospodom, ki občasno spremlja tekme Nogometnega kluba Maribor

Priloga 2: Intervju s pripadnikom organiziranih navijačev Nogometnega kluba Maribora (Viol)

Priloga 3: Intervju z varnostnikom, ki varuje tekme v Ljudskem vrtu

Priloga 1: Intervju s starejšim gospodom, ki občasno spremlja tekme Nogometnega kluba Maribor

1. Kakšno je vaše mnenje glede organizacije športne prireditve?

Organizacija mislim, da je na dobrem nivoju. Že več let hodim na tekme v Ljudski vrt in do sedaj nisem opazil da bi se zgodile kakšne večje napake organizatorja. Tekme se začnejo vedno ob določeni uri in običajno ne prihaja do prekinitev.

2. Ali na tekme hodite zaradi ljubezni do kluba, druženja z ostalimi navijači, zabave, nasprotnih navijačev ali zaradi česa drugega?

Na tekme hodim zaradi ljubezni do nogometa in predvsem vzdušja. Skoraj vse tekme Maribora gledam po televiziji, vendar si grem včasih tudi ogledat tekmo v živo, kajti vzdušje je vsekakor boljše kot doma za televizorjem. Še posebej takrat, kadar Maribor zadene in se ves stadion veseli – ta občutek je neprecenljiv.

3. Kateri dogodek vas najbolj vznemiri – dogodek na tekmi, na tribunah ali so to dogodki izven same tekme?

Najboljši je dogodek, ko da tvoja ekipa gol in množica navijačev ponori. Prav zaradi tega občutka hodim na tekme.

4. Kaj si mislite o delu policije in varnostnega osebja pri zagotavljanju varnosti?

O policiji nimam kaj dosti povedati, ker ne vidim njihovega dela. Glede varnostnikov pa morem reči, da sem mnenja, da opravljajo svoje delo korektno. Nikoli nisem imel problemov z varnostniki, le ne razumem, zakaj morajo tudi nas pred vstopom pretipati tako, kot to počnejo z Violami.

5. Se strinjate, da varnostno osebje in policija preprečita vstop osebam, ki imajo prepoved udeležbe na športnih prireditvah?

Vsekakor! Čisto prav je, da se posameznikom, ki prižigajo bakle ali celo vdirajo na igrišče, prepove hoditi na nadaljnje tekme. Čeprav mi je všeč, kako Viole pojejo pesmi in navijajo, pa sem strogo proti prižiganju bakel in bi rad videl, da se to končno prekine.

6. Ali mislite, da so kazni zaradi izgrediv na tekmah domačega prvenstva previsoke ali prenizke?

Mislim, da so prenizke. Kot sem že rekel, bi rad spremljal tekme brez prižiganja bakel, in mislim, da bi morala nogometna zveza dajati dosti večje kazni, drugače ne zaleže. Če

pogledamo vse največje lige v Evropi, se tam to ne dogaja. V Angliji imajo tako visoke kazni, da si nihče ne upa prižgati bakle, ker takoj dobi prepoved hoditi na tekme, klub pa dobi izjemno visoko globo.

7. Kako bi po vašem mnenju lahko zmanjšali število neredov?

Stroge kazni tako za klub kot za posameznika. Klub mora dobiti tako visoko kazen, da bo resno pritiskal na Viole, naj se obnašajo. Za navijače, ki na primer vdrejo na igrišče, pa bi dal desetletno prepoved udeležbe, tako da bi se mladina bolj zamislila.

Priloga 2: Intervju s pripadnikom organiziranih navijačev Nogometnega kluba Maribora (Viol)

1. Kakšno je vaše mnenje glede organizacije športne prireditve?

V redu je. Zelo mi je všeč, da so začeli ponovno točiti alkohol.

2. Ali na tekme hodite zaradi ljubezni do kluba, druženja z ostalimi navijači, zabave, nasprotnih navijačev ali zaradi česa drugega?

Na tekme hodim zaradi vsega. Ko sem začel navijati za svoj klub, sem hodil zaradi ljubezni do kluba. Kasneje sem spoznal veliko prijateljev, s katerimi se na tekmah zabavamo, toda hodimo tudi zaradi nasprotnih navijačev in spopadov z njimi, ker si tako dokazujemo, kdo je močnejši.

3. Kateri dogodek vas najbolj vznemiri – dogodek na tekmi, na tribunah ali so to dogodki izven same tekme?

Najboljše je, ko da Maribor gol in celi stadion znori. Začnejo se prižigati bakle, pojejo se znane pesmi. Zame je najlepši trenutek, ko sediš na ograji, za tabo pa skoraj tisoč ljudi poje, skače, ploska. Občutka se ne da opisati in si ga večina ne more predstavljati.

4. Kaj si mislite o delu policije in varnostnega osebja pri zagotavljanju varnosti?

Varnostniki so večinoma korektni. Policija pa je definitivno prestroga do nas. Preveč si dovolijo, sami začenjajo pretepe ipd. Izvajajo represijo nad navijači.

5. Se strinjate, da varnostno osebje in policija preprečita vstop osebam, ki imajo prepoved udeležbe na športnih prireditvah?

Problem je v tem, da so do nas prestrogi. Več mojih prijateljev je že dobilo prepoved, zato ker so prižigali bakle ali zaradi pretepa s policijo. Prižiganje bakel je del vzdušja in po mojem mnenju ne bi smeli dobiti prepovedi zaradi tega.

6. Ali mislite, da so kazni zaradi izgrediv na tekmah domačega prvenstva previsoke ali prenizke?

Jaz mislim, da so v redu. Nočem, da bi jih zvišali, ker bi s tem uničili vzdušje. Za mednarodne tekme je preveč pritiska od kluba, da ne smemo prižigati bakel, in nočem, da bi se to dogajalo tudi v domačem prvenstvu.

7. Kako bi po vašem mnenju lahko zmanjšali število neredov?

Mislim, da bi policija morala narediti več na varnosti in pri spremljanju navijaške skupine na poti, ko odhajamo nekam na gostovanje.

Priloga 3: Intervju z varnostnikom, ki varuje tekme v Ljudskem vrtu

1. Kakšno je vaše mnenje glede organizacije športne prireditve?

Organizacija v Ljudskem vrtu je vedno dobra. Sploh če si del varnostne službe, kot sem jaz, vidiš, za kaj vse mora organizator poskrbeti, da zadeva teče. Predvsem je pomembno sodelovanje organizatorja, varnostne službe in policije.

2. Ali na tekme hodite zaradi ljubezni do kluba, druženja z ostalimi navijači, zabave, nasprotnih navijačev ali zaradi česa drugega?

Na tekme hodim, ker je to moja služba. Delam skoraj na vsaki domači tekmi Maribora, in to že skoraj deset let. Sem pa tudi navijač Maribora in rad pridem na tekme tudi v svojem prostem času.

3. Kateri dogodek vas najbolj vznemiri – dogodek na tekmi, na tribunah ali so to dogodki izven same tekme?

Ko pade gol. To je neverjeten občutek evforije, sploh ko je tekma pomembna. Tudi ko delam kot varnostnik, se ne morem čisto vzdržati in ne pokazati veselja, ko Maribor zadene.

4. Kaj si mislite o delu policije in varnostnega osebja pri zagotavljanju varnosti?

Varnostniki in policisti zelo dobro opravljajo svoje delo. Pomembno je tudi njihovo sodelovanje, kadar pride do neredov, in lahko rečem iz lastnih izkušenj, da zadeva poteka hitro in učinkovito.

5. Se strinjate, da varnostno osebje in policija preprečita vstop osebam, ki imajo prepoved udeležbe na športnih prireditvah?

Popolnoma se strinjam. Mislim, da bi morala policija izdati še več prepovedi, kajti ti posamezniki povzročajo veliko nemira in bi tekma potekala boljše brez njih. Je pa res, da moremo kot varnostniki biti zelo pozorni, kajti dostikrat poskušajo svoje obraze zamaskirati ali se na kak drug način skriti, da bi lahko kljub prepovedi prišli na tekmo.

6. Ali mislite, da so kazni zaradi izgrediv na tekmah domačega prvenstva previsoke ali prenizke?

Kazni so enostavno prenizke. Drugje v Evropi so kazni dosti višje, na primer v Angliji in Španiji, zato imajo manj izgrediv. Tam med tekmo ne vidiš gorenja bakel, varnostniki v Angliji celo sedijo na stolih, ker vedo, da si navijači ne upajo vdreti na igrišče.

7. Kako bi po vašem mnenju lahko zmanjšali število neredov?

Kot sem že rekel, treba je izgredivnike strogo kaznovati, da jih bo strah kršiti pravila. Treba jim je odvzeti članstvo navijaške skupine. Tako imajo v Angliji – kadar so koga zalotili pri kršenju pravil, so mu odvzeli članstvo in ni mogel več kupiti karte za tekmo. Treba je ustvariti takšne pogoje, da se člani med seboj nadzirajo.